

4. Гэри Банч. Включающее образование. Как добиться успеха? Основные стратегические подходы к работе в интегративном классе / [пер. с англ. Н. Грозной и М. Шихириной]. – М. : Прометей, 2005. – С. 64.
5. Закон України „Про освіту” // Відомості Верховної Ради. – 1991. – № 34. – С.45–48.
6. Каунова О. Н. Гиперактивный ребенок в школе / Ольга Николаевна Каунова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.roditelskoe_sobranie.ru.
7. Колупаева А. А. Инклюзивна освіта: реалії та перспективи : [моногр.] / Алла Анатоліївна Колупаєва – К. : Самміт-Кніга, 2009. – 272 с. – (Серія „Інклюзивна освіта”).
8. Корчак Я. Избранное / Януш Корчак // Избранное / [пер. с польского Н. Я. Подольской, Н. Я. Подольского, К. Э. Сенкевича]. – К. : Рад. школа, 1983. – 528 с.
9. Министр образования и науки: „Интегрированное и инклюзивное обучение удовлетворяет едва ли не самую важную социальную потребность ребенка – общение” [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.mon.gov.ua/main.php?query=newstmp/2009/27_01/1/.
10. Оклендер Вайолет. Окна в мир ребёнка: Руководство по детской психотерапии / [пер. с англ.]. – М. : Независимая фирма „Класс”, 1997. – 336 с. – (Библиотека психологии и психотерапии).
11. Ушинский К. Д. Вопросы обучения: Избранные произведения : [в 2-х т.] /Константин Дмитриевич Ушинский – М. : Государственное учебно-педагогическое издательство министерства просвещения РСФСР, 1954. – Т. 2. – 637 с.
12. Яновська Н. В. Навчальні заклади: організація та облік / Н. В. Яновська. – Х. : Фактор, 2000. – С.107.

Анотація

Л.Ф.Ващенко, І.Р.Тимиргазієва

Возможности дидактических игр для коррекции внимания гиперактивных учеников

В статье рассматриваются возможности дидактических игр для коррекции внимания гиперактивных учащихся.

Ключевые слова: дидактическая игра, гиперактивность, инклюзивное образование.

Summary

L.F.Vashchenko, I.R.Timirgazyeva

Potential of Didactic Games for Attention of Hyperactive Pupils Correction

The potential of didactic games for attention of hyperactive pupils correction is studied in the article.

Key words: didactic games, hyperactivity, inclusive education.

Дата надходження статті:

„16” вересня 2010 р.

УДК 378

О.Г.ВЕЛИЧКО,
доктор технічних наук, професор,
В.П.ІВАЩЕНКО,
доктор технічних наук, професор,
О.Г.ЯСЕВ,
кандидат технічних наук, професор,
О.Д.РОЖКОВ,
кандидат технічних наук, доцент.
(м.Дніпропетровськ)

Ефективність діяльності вищого навчального закладу як функція повноти нормативно-методичного забезпечення

Досліджується взаємозв'язок і вплив структури та змісту нормативно-методичного забезпечення роботи вищого навчального закладу на ефективність його діяльності.

Ключові слова: ефективність діяльності, нормативно-методичне забезпечення, повнота.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Вищий навчальний заклад (ВНЗ), з одного боку, займає певне місце у системі освіти держави, а з іншого – сам є складною системою. Взаємозв'язок і функції елементів цих складних систем на різних ієрархічних рівнях встановлюються відповідними нормативно-методичними документами (Законами України про освіту, стандартами освіти, навчальними планами, програмами, директивними документами Міністерства освіти і науки України тощо). Ефективність діяльності ВНЗ обумовлюється як власними особливостями ВНЗ (в першу чергу кадровими і матеріально-технічними тощо), так і особливостями нормативно-методичного забезпечення. В статті розглядаються вплив структури та змісту нормативно-методичного забезпечення на ефективність діяльності ВНЗ.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Оцінка ефективності діяльності ВНЗ здійснюється державою і незалежними експертними установами. Держава встановлює вимоги до ВНЗ, відповідність яким перевіряється під час періодичної процедури його акредитації. Незалежна експертиза оцінює ступінь відповідності певним узгодженим вимогам, що дозволяє проводити співставлення досягнень різних національних ВНЗ, розробляти та реалізовувати ефективні програми розвитку ВНЗ. Задачі оцінювання ефективності діяльності ВНЗ вирішуються за

допомогою визнаних у світі систем рейтингового оцінювання (наприклад, The Times QS World University Rankings, Shanghai's University ARWU). До українських ВНЗ застосовуються національні системи рейтингового оцінювання (TOP-200, „Компас” та інші). Структура та зміст вимог, які відображаються у нормативно-методичних документах, при державній та незалежній оцінці і значною мірою співпадають [1].

Формулювання цілей статті... **Мета статті** – визначити раціональні структуру та зміст нормативно-методичного забезпечення достатньої повноти.

Виклад основного матеріалу... Поняття „повнота” нормативно-методичного забезпечення (НМЗ) визначає необхідну і достатню за обсягом сукупність документів, які описують правила взаємодії та вимоги до учасників основних процесів, що складають діяльність ВНЗ. Для зручності аналізу повноти виділимо певні складові НМЗ:

- обов'язкова;
- така, що рекомендується;
- така, що створюється за ініціативою ВНЗ.

До першої групи відносяться нормативні документи, без яких неможливе функціонування ВНЗ як юридичної особи, що надає освітні послуги (в тому числі і платні) за певними напрямками та рівнями. Зміст таких документів обумовлюється Законом України „Про вищу освіту” та іншими державними директивними вимогами. До таких документів відносяться також Статут ВНЗ, ліцензія та сертифікат, стандарти освіти (освітньо-кваліфікаційні характеристики, освітньо-професійні програми, засоби діагностики), навчальні плани і програми, Правила внутрішнього розпорядку, штатний розклад, фінансова, статистична та облікова документація тощо. Структура та склад цієї частини НМЗ практично універсальні (інваріантні) для всіх ВНЗ, тому ступінь повноти, як правило, не визиває сумнівів.

До другої групи належать нормативні документи, наявність та зміст яких директивно не встановлюється, але вказівки на такі документи є. Наприклад, у Законі України „Про вищу освіту” вказується, що особливості діяльності підрозділів ВНЗ повинні визначатися спеціальними внутрішніми документами (Положеннями), які затверджуються ректором або Вченою радою ВНЗ. Цю складову НМЗ можна вважати повною, якщо для всіх основних підрозділів (ректорат, факультет, кафедра, науково-дослідна частина, навчально-методична рада, органи студентського самоврядування тощо) розроблені та використовуються відповідні Положення. Вони повинні мати уніфіковану структуру і відображати основні функції, склад, регламент роботи, зв'язки з іншими підрозділами, права та обов'язки співробітників підрозділу тощо.

До третьої групи відносяться нормативні документи, які створюються за власною ініціативою ВНЗ, виходячи з практичної необхідності визначити певні особливості функціонування конкретного ВНЗ. Ця складова НМЗ найбільшою мірою відображає погляди та підходи, які використовуються у ВНЗ для підвищення ефективності його діяльності. У Національній металургійній академії України (НМетАУ) накопичено певний досвід створення та використання НМЗ цієї групи, тому подальший матеріал ілюструється прикладами НМетАУ. До розробки таких документів залучаються найбільш кваліфіковані та компетентні співробітники академії.

Найбільш важливим документом з цієї групи (на нашу думку) є Концепція розвитку ВНЗ на перспективу до 10-15 років, яка визначає головні цілі, принципи здійснення та напрямки роботи, дозволяє координувати та концентрувати зусилля та ресурси для їх досягнення. В основу Концепції розвитку академії покладені найцінніші надбання світового суспільства, загальнолюдські цінності та принципи гуманізму, демократизму, успадкування духовних надбань, наступності та спадкоємності, орієнтації на особистість, відкритості і доступності, системності і багатоваріантності, безперервності й інтегрованості, соціальної спрямованості, відповідності вимогам сучасності і майбутнього, постійного вдосконалення і здатності до змін, інноваційної, творчої діяльності та інші. У НМетАУ повноцінна Концепція розвитку була прийнята у 2001 році. Її доповнюють Програми дій за напрямками Концепції, які визначали більш конкретні завдання та виконавців. Концепція визначає 12 основних напрямків:

- системний розвиток багатоступеневої і післядипломної освіти, фундаменталізація і гуманітаризація навчання.
- стратегія розвитку інформаційних і комп'ютерних технологій у навчальному процесі, науковій діяльності та діловодстві.
- шляхи розвитку технікумів академії, сучасні напрями підготовки молодших спеціалістів.
- розширення і вдосконалення довузівської і позашкільної роботи, інтеграція з середньою освітою.
- оптимізація системи управління та кадрового супроводу навчального процесу і наукових досліджень.
- створення європейської системи підтримки кар'єри та працевлаштування, завдання щодо працевлаштування випускників академії.
- інноваційний розвиток наукових досліджень, інтеграція навчального і наукового процесів.
- розвиток міжнародного співробітництва у сфері науки і освіти.

- розвиток соціальної інфраструктури та сприяння соціальному захисту співробітників і студентів.
- принципи й умови виховання та саморозвитку творчої особистості.
- укріплення економічної і фінансової самодостатності академії.
- принципи автономізації, розвиток демократизації і гуманізації життєдіяльності та студентського самоврядування.

Застосування Концепції та Програм дій повністю підтвердили правильність і ефективність такого підходу, тому у 2010 році розроблено і прийнято нову редакцію (яка враховує певні зміни у освітньому просторі) Концепції на період до 2020 року [2].

З метою упорядкування кадрової роботи створено та використовується комплекс взаємопов'язаних документів, до якого входять:

- уніфіковані посадові інструкції для всіх категорій співробітників НМетАУ, які об'єднані у чотирьох частинах, а саме:

- частина 1 – Адміністративно-управлінський апарат, професорсько-викладацький склад, навчально-допоміжний персонал;

- частина 2 – Наукові та інші співробітники науково-дослідної частини;

- частина 3 – Адміністративно-господарчий апарат, комп'ютерний центр;

- частина 4 – Планово-фінансове управління.

- Положення про обрання та прийняття на роботу науково-педагогічних працівників.

- Положення про кадрову комісію.

- Штатний формуляр НМетАУ та підрозділів.

На основі уніфікованих посадових інструкцій у підрозділах для кожного працівника розробляються індивідуальні посадові інструкції, які враховують конкретні особливості його роботи.

Необхідність задовольнити інформаційні потреби студентів (особливо молодших курсів) з основних питань організації навчального процесу, адаптації до нового соціального середовища та формування навичок навчання у ВНЗ викликала розробку та видання спеціального Довідника [3] та посібника [4], у яких наведені відповіді на найбільш популярні та актуальні питання студентського життя. У лаконічній формі охарактеризовані особливості організації вищої освіти в Україні і НМетАУ, інформація про факультети і кафедри, організацію навчального процесу, структуру навчальних планів, основні навчальні документи, студентське самоврядування, дозвілля студентів, розміщення навчальних аудиторій тощо. Ці видання використовуються також у роботі кураторів студентських груп, а також є корисними для молодих викладачів та аспірантів. Для відображення нової інформації та поповнення кількості примірників Довідник перевидається кожні п'ять років.

Особливості впровадження у НМетАУ кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) охарактеризовано у комплексі документів, основними з яких є:

- Положення про КМСОНП у НМетАУ [5].

- Посібник для викладачів з розробки програм навчальних дисциплін.

- Посібник для викладачів з тестового комп'ютерного модульного контролю.

Загальні питання організації та проведення діагностики знань студентів викладені у спеціальному Положенні, в якому відображені особливості організації (терміни проведення, регламент, ведення облікової документації тощо) семестрового та напівсеместрового контролю (у тому числі в умовах КМСОНП) знань та державної атестації студентів. Уніфікований підхід до організації виконання кваліфікаційних робіт при державній атестації для всіх спеціальностей НМетАУ викладено у відповідному навчальному посібнику, у якому надано інформацію щодо структури та правил оформлення пояснювальних записок та графічних частин дипломних проектів (робіт) і випускних робіт магістрів, особливостей організації і етапів дипломування, захисту кваліфікаційних робіт, наведені необхідні приклади.

Суттєву методичну і організаційну допомогу викладачам і, у першу чергу тим, хто тільки починає свою педагогічну діяльність, надає посібник „Підготовка до видання навчально-методичної літератури у НМетАУ” [6]. В ньому наведена детальна інформація про види навчально-методичної літератури, умови, за яких проводиться їх розробка; основні етапи підготовки робіт до друку; рекомендації та вимоги щодо їх структури, викладання матеріалу, обсягів і оформлення, особливості підготовки робіт, що планується видавати з грифом Міністерства освіти і науки України. Для допомоги у вирішенні питань охорони та захисту авторських прав на об'єкти інтелектуальної власності, що створюються співробітниками НМетАУ, розроблені та видані відповідні методичні рекомендації [7].

Для оцінки ефективності роботи підрозділів та співробітників НМетАУ розроблено та використовується система рейтингового оцінювання [8], засади якої визначені спеціальними Положеннями. Основою рейтингової системи є сукупність показників, які дозволяють оцінити основні складові діяльності учасників освітньої діяльності, та алгоритми їх об'єднання у інтегровані показники і адаптації до змін умов діяльності або корегуючих впливів. Адаптація та корегування здійснюється за допомогою вагових коефіцієнтів, величини яких встановлюються (методами експертних оцінок) щорічно

в залежності від необхідності посилення роботи в певному напрямку або змін умов діяльності.

Сукупність рейтингових показників відображає сукупність видів робіт, які здійснюють учасники освітньої діяльності. Для науково-педагогічних працівників це власне навчальна, наукова, методична та суспільно орієнтована робота. Для колективів викладачів (кафедр, факультетів) враховується їх спільний внесок до діяльності на більш високому ієрархічному рівні, наприклад, участь у фінансовій діяльності (формування доходів за рахунок платних освітніх послуг студентами-контрактниками), внесок у розширення сфери освітньої діяльності (ліцензування нових спеціальностей та видів послуг), підвищення рівня методичної та наукової роботи за певними напрямками тощо.

Для надання практичної допомоги викладачам у підвищенні їх педагогічної кваліфікації розроблено та видано навчальний посібник [9] з грифом Міністерства освіти і науки України. В ньому наведено інформацію щодо основ організації навчального процесу, методичних засад проведення всіх видів аудиторних занять, керівництва самостійною роботою студентів, їх практичною підготовкою та атестацією. В посібнику наводяться практичні поради з розробки програм навчальних дисциплін та інших навчально-методичних матеріалів, діагностики якості засвоєння навчального матеріалу, проведення виховної роботи серед студентської молоді і в кафедральному колективі. Методичні рекомендації з кожного виду навчальної роботи викладені у зручній послідовності (загальна характеристика, підготовка до проведення, проведення, контроль засвоєння матеріалу, аналіз результатів). Надаються практичні поради щодо взаємодії зі студентською аудиторією, особистої поведінки викладача в різних ситуаціях, манери і темпу викладання матеріалу, веденню організаційно-нормативної документації (індивідуальні плани, облікова документація з результатів контролю знань студентів, індивідуальні навчальні плани студентів тощо).

Сукупність описаних документів НМетАУ, які відносяться до третьої групи, має ознаки достатньої повноти.

Наявність та використання повного комплексу НМЗ підтверджується результатами ефективної роботи НМетАУ, про що свідчить позитивна державна акредитація (2010 рік), а також стабільне високе положення НМетАУ (16 місце серед кращих 200 ВНЗ України) у рейтингах незалежних експертів [10-12].

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків... Повнота, раціональні структура та зміст нормативної бази суттєво впливають на ефективність діяльності ВНЗ. Ми вважаємо, що сталий розвиток НМетАУ, суспільне та державне визнання її досягнень не в останню чергу обумовлені цілеспрямованою системною роботою зі створення та впровадження достатньо повної нормативної бази.

Завданням найближчого часу є завершення створення системи електронного документообігу, що дозволить підвищити інтенсивність та якість основних процесів життєдіяльності НМетАУ.

Список використаних джерел та літератури:

1. Салов В. О. Уніфікація інформаційної бази і методології оцінювання потенціалу та результативності вищих навчальних закладів / В. О. Салов // Вища школа. – 2009. – №2. – С. 51–64.
2. Концепція розвитку Національної металургійної академії України / [Величко О. Г., Іващенко В. П., Ясев О. Г. та ін.]. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2010. – 31 с.
3. Величко О. Г. Навчання у Національній металургійній академії України: Довідник / [Величко О. Г., Іващенко В. П., Ясев О. Г., Рожков О. Д.]. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2006. – 110 с.
4. Іващенко В. П. Вступ до вищої освіти : навч. посіб. / Іващенко В. П., Приходько В. В., Ясев О. Г. – Дніпропетровськ : Дніпро-VAL, 2007. – 194 с.
5. Величко О. Г. Положення про кредитно-модульну систему організації навчального процесу в Національній металургійній академії України / Величко О. Г., Іващенко В. П., Ясев О. Г., Потап О. Ю., Рожков О. Д., Демченко А. І., Гришин О. М. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2007. – 76 с.
6. Іващенко В. П. Підготовка до видання навчально-методичної літератури у Національній металургійній академії України : навч. посіб. / [Іващенко В. П., Ясев О. Г., Рожков О. Д., Кадаченко А. С.]. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2008. – 52 с.
7. Рулікова Н. С. Методичні рекомендації щодо охорони та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності у закладах вищої освіти / Рулікова Н. С., Гуль Ю. П., Ясев О. Г. – Дніпропетровськ : НМетАУ, 2004. – 42 с.
8. Величко О. Г. Сучасний менеджмент якості науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу / [Величко О. Г., Іващенко В. П., Ясев О. Г., Рожков О. Д.] // Вища школа. – 2006. – № 5-6. – С. 34–39.
9. Педагогічний практикум для викладача вищого технічного навчального закладу / [Величко О. Г., Іващенко В. П., Ясев О. Г. та ін.] – Дніпропетровськ : Дніпро-VAL, 2009. – 160 с.
10. Оценка рейтингов университетов Украины „ТОП 200 Украина”, 2009 год // Зеркало недели. – 2010. – 12-18 июня. – № 22 (802). – С.12.
11. Оценка рейтингов университетов Украины „ТОП 200 Украина”, 2008 год // Зеркало недели. – 2009. – 30 мая. – № 19 (747). – С.12.
12. Где готовят профессионалов // Сегодня. – 2010. – 14 мая. – С.10–11.

Анотація

А.Г.Величко, В.П.Иващенко, А.Г.Ясев, А.Д.Рожков

Эффективность деятельности высшего учебного заведения как функция полноты нормативно-методического обеспечения

Исследуется взаимосвязь и влияние структуры и содержания нормативно-методического обеспечения работы высшего учебного заведения на эффективность его деятельности.

Ключевые слова: эффективность деятельности, нормативно-методическое обеспечение, полнота.

Summary

O.G.Velychko, V.P.Ivashchenko, O.G.Yasev, O.D.Rozhkov

Efficiency of Activity of a Higher Educational Institution as a Function of Completeness of Normative-Methodical Provision

The interrelation and influence of structure and content of normative-methodical provision of work of a higher educational institution as for efficiency of its activity is examined.

Key words: efficiency of activity, normative-methodical provision, completeness.

Дата надходження статті:

„01” вересня 2010 р.

УДК 371.13+373.1(045)

В.П.ВОВК,

кандидат психологічних наук

(м.Хмельницький)

Особливості професійної адаптації молодих учителів до роботи в сучасній школі

В статті розкрито особливості професійної адаптації молодих учителів до роботи в умовах сучасної школи, досліджено різні підходи до визначення сутності поняття „професійна адаптація”, на основі проведеного опитування молодих учителів визначені окремі проблеми адаптації до педагогічної діяльності та запропоновані шляхи розв’язання цієї проблеми.

Ключові слова: адаптація, професійна адаптація, соціальна адаптація, соціально-психологічна адаптація, психологічна адаптація, професійна адаптація вчителя.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Проблема ефективного управління освітніми закладами передбачає необхідність, одночасно з досягненням основних цілей, що стоять перед організаціями, й створення сприятливих умов для професійного становлення та розвитку особистості вчителя. Одним із найважливіших кроків у професійному становленні особистості є етап професійної адаптації. В умовах значних соціально-економічних та інформаційно-технологічних змін, що відбуваються в нашій країні сьогодні, проблема адаптації особистості виступає на перший план. Це є суттєвим і для діяльності освітніх організацій, які теж повинні швидко реагувати на соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії, оскільки працюють із молодим поколінням, яке є більш відкритим до всього нового та швидше адаптується до соціальних змін, порівняно з дорослими.

Разом із тим, необхідність введення змін у професійну діяльність вчителів та управлінську (менеджерську) діяльність керівників шкіл згідно нових соціальних вимог свідчить про те, що управління професійною адаптацією вчителів слід розглядати як актуальний напрямок психологічного дослідження. Окрім того, нові суспільні умови вимагають розробки нових підходів до психологічної підготовки керівників освітніх організацій, зумовлюють необхідність підвищення їх психологічної компетентності, зокрема, в області психологічних основ управління професійною адаптацією вчителів, врахування зовнішніх та внутрішніх чинників, що впливають на цей процес [1].

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Професійна адаптація працівників сьогодні є важливою умовою ефективності професійної діяльності в усіх соціальних сферах, але серед численних професій є такі, де роль адаптованості особливо велика. Значимість адаптації для професії вчителя впливає зі специфіки праці, яка полягає в тому, що результат праці вчителя не можна виміряти, його не можна виразити у відсотках, встановити норму виробітку. З іншого боку, освітні організації повинні швидко реагувати на ті соціальні зміни, що відбуваються в суспільстві, вносити необхідні зміни в зміст навчання, знаходити нові форми взаємодії з учнями, які значно швидше адаптуються до соціальних змін, ніж дорослі [1].

Адаптацію в широкому значенні трактують як процес пристосування індивідуальних та особистісних якостей до життя та діяльності людини в умовах, що змінюються; як активну взаємодію особистості та середовища залежно від ступеня її активності або як перетворення середовища згідно з потребами, цінностями й ідеалами особистості, або як переваги залежності особистості від середовища; як зміни, що супроводжують на рівні психічної регуляції, становлення (та відновлення), збереження динамічної рівноваги в системі „суб’єкт праці – професійне середовище [2; 3].

Соціальна адаптація відбиває рівень освоєння людиною технології професійної діяльності, її варто